

II

(Akty, których publikacja nie jest obowiązkowa)

RADA

DECYZJA RADY

z dnia 20 lutego 2006 r.

w sprawie strategicznych wytycznych Wspólnoty dla rozwoju obszarów wiejskich (okres programowania 2007–2013)

(2006/144/WE)

RADA UNII EUROPEJSKIEJ,

uwzględniając Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską,

uwzględniając rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) ⁽¹⁾, w szczególności jego art. 9 ust. 2 zdanie pierwsze,

uwzględniając wniosek Komisji,

uwzględniając opinię Parlamentu Europejskiego ⁽²⁾,

a także mając na uwadze, co następuje:

- (1) Artykuł 9 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 1698/2005 przewiduje, że strategiczne wytyczne dla rozwoju obszarów wiejskich na okres programowania od dnia 1 stycznia 2007 r. do dnia 31 grudnia 2013 r. powinny zostać przyjęte na poziomie wspólnotowym w celu ustanowienia priorytetów rozwoju obszarów wiejskich.
- (2) Niniejsze strategiczne wytyczne powinny odzwierciedlać wielofunkcyjną rolę, jaką odgrywa działalność rolnicza dla bogactwa i różnorodności krajobrazów, produktów żywnościowych oraz dziedzictwa kultury i przyrody w całej Wspólnocie.

(3) Niniejsze strategiczne wytyczne powinny określać obszary ważne z punktu widzenia realizacji priorytetów Wspólnoty, w szczególności w odniesieniu do celów zrównoważonego rozwoju z Göteborga oraz odnowionej strategii lizbońskiej na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia ustanowionej, odpowiednio, przez Radę Europejską w Göteborgu (w dniach 15 i 16 czerwca 2001 r.) oraz przez Radę Europejską w Salonikach (w dniach 20 i 21 czerwca 2003 r.).

(4) Na podstawie niniejszych strategicznych wytycznych każde państwo członkowskie powinno przygotować swój krajowy plan strategiczny stanowiący ramy odniesienia dla opracowania programów rozwoju obszarów wiejskich,

STANOWI, CO NASTĘPUJE:

Artykuł

Niniejszym przyjmuje się strategiczne wytyczne Wspólnoty dla rozwoju obszarów wiejskich (okres programowania 2007–2013) zawarte w Załączniku.

Sporządzono w Brukseli, dnia 20 lutego 2006 r.

W imieniu Rady

J. PRÖLL

Przewodniczący

⁽¹⁾ Dz.U. L 277 z 21.10.2005, str. 1.

⁽²⁾ Dotychczas nieopublikowana w Dzienniku Urzędowym.

ZAŁĄCZNIK

Strategiczne wytyczne Wspólnoty dla rozwoju obszarów wiejskich (okres programowania 2007–2013)**1. WSTĘP**

Rozporządzenie (WE) nr 1698/2005 określa cel i zakres pomocy z EFFROW. Strategiczne wytyczne Wspólnoty identyfikują w tych ramach obszary ważne z punktu widzenia realizacji priorytetów Wspólnoty, w szczególności w odniesieniu do celów zrównoważonego rozwoju z Göteborga oraz odnowionej strategii lizbońskiej na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia.

Strategiczne wytyczne Wspólnoty dla rozwoju obszarów wiejskich pomogą:

- w identyfikowaniu i uzgodnieniu obszarów, w których wykorzystanie wsparcia UE na rzecz rozwoju obszarów wiejskich tworzy największą wartość dodaną na poziomie UE,
- w tworzeniu powiązania z głównymi priorytetami UE (Lizbona, Göteborg) i przełożeniu ich na politykę rozwoju obszarów wiejskich,
- w zapewnieniu spójności z innymi politykami UE, w szczególności w dziedzinach spójności i środowiska naturalnego,
- w uzupełnieniu wdrożenia nowej prorynkowej wspólnej polityki rolnej (WPR) i związanej z nią niezbędnej restrukturyzacji w starych i nowych państwach członkowskich.

2. ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH I OGÓLNE CELE WSPÓLNOTY**2.1. WPR i rozwój obszarów wiejskich**

Rolnictwo jest nadal największym użytkownikiem gruntów wiejskich, jak również kluczowym czynnikiem decydującym o jakości terenów wiejskich i środowiska naturalnego. Wraz z ostatnim rozszerzeniem Unii Europejskiej wzrosła waga i znaczenie WPR oraz rozwoju obszarów wiejskich.

Bez obu filarów WPR, polityki rynkowej i rozwoju obszarów wiejskich, wiele obszarów wiejskich stanęłoby w obliczu narastających problemów ekonomicznych, społecznych i środowiskowych. Europejski model rolnictwa odzwierciedla wielofunkcyjną rolę, jaką odgrywa działalność rolnicza w tworzeniu bogactwa i różnorodności krajo-
brazów, produktów żywnościowych oraz dziedzictwa kultury i przyrody⁽¹⁾.

Rada Europejska w Göteborgu (w dniach 15 i 16 czerwca 2001 r.) ustaliła zasady przewodnie WPR, polityki rynkowej i rozwoju obszarów wiejskich. Zgodnie z jej konkluzjami dobre wyniki gospodarcze muszą iść w parze ze zrównoważonym wykorzystaniem zasobów naturalnych i zrównoważonymi poziomami odpadów, utrzymaniem różnorodności biologicznej, ochroną ekosystemów i zapobieganiem pustynnieniu. Aby sprostać tym wyzwaniom, WPR i jej przyszły rozwój powinny obrać jako jeden ze swych celów przyczynienie się do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju, zwiększając nacisk na wsparcie zdrowych produktów wysokiej jakości, metod produkcji zachowujących równowagę środowiska naturalnego, obejmujących produkcję prowadzoną metodami ekologicznymi, surowce odnawialne i ochronę różnorodności biologicznej.

Te zasady przewodnie zostały potwierdzone w konkluzjach strategii lizbońskiej Rady Europejskiej w Salonikach (w dniach 20 i 21 czerwca 2003 r.). Zreformowana WPR i rozwój obszarów wiejskich mogą w nadchodzących latach wnieść kluczowy wkład w konkurencyjność i zrównoważony rozwój.

⁽¹⁾ Konkluzje Prezydencji Rady Europejskiej w Luksemburgu (w dniach 12 i 13 grudnia 1997 r.), w Berlinie (w dniach 24 i 25 marca 1999 r.) i w Brukseli (w dniach 24 i 25 października 2002 r.).

2.2. W kierunku zrównoważonego rolnictwa: reformy WPR z 2003 i 2004 r.

Reformy WPR z 2003 i 2004 r. stanowią zasadniczy krok naprzód w kierunku poprawy konkurencyjności i zrównoważonego rozwoju działalności rolniczej w UE i stanowią jednocześnie ramy dla przyszłych reform. Kolejne reformy przyczyniały się do wzrostu konkurencyjności rolnictwa europejskiego poprzez redukcję instrumentów podtrzymywania cen oraz wspieranie dostosowania strukturalnego. Wprowadzenie płatności bezpośrednich niezwiązanych z poziomem produkcji zachęca rolników do reagowania na sygnały rynkowe dostarczane przez popyt konsumentów, a nie na zachęty związane z wielkością produkcji wynikające z prowadzonej polityki. Włączenie norm dotyczących ochrony środowiska, bezpieczeństwa żywności, zdrowia i dobrostanu zwierząt do wzajemnej zgodności wzmacnia zaufanie konsumentów i przyczynia się do zrównoważonego środowiskowego rozwoju rolnictwa.

2.3. Rozwój obszarów wiejskich w latach 2007–2013

Przyszła polityka rozwoju obszarów wiejskich skupia się na trzech kluczowych obszarach: gospodarce rolno-spożywczej, ochronie środowiska oraz szerzej rozumianej gospodarce i ludności wiejskiej. Nowa generacja strategii i programów rozwoju obszarów wiejskich zostanie skonstruowana wokół czterech osi, mianowicie: osi 1 – poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego, osi 2 – poprawa środowiska naturalnego i terenów wiejskich, osi 3 – jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej i osi 4 – Leader.

Wachlarz środków w ramach osi 1 będzie skierowany na kapitał ludzki i fizyczny w sektorach rolno-spożywczym i leśnym (promując transfer wiedzy i innowacji) oraz produkcję wysokiej jakości. Oś 2 zapewnia środki na ochronę i wzmocnienie zasobów naturalnych, jak również zachowanie systemów rolnictwa i leśnictwa o wysokich wartościach przyrodniczych oraz tradycyjnych krajobrazów na europejskich obszarach wiejskich. Oś 3 wspomaga rozwój lokalnej infrastruktury i kapitału ludzkiego na obszarach wiejskich w celu poprawy warunków wzrostu gospodarczego i zatrudnienia we wszystkich sektorach oraz różnicowanie działalności gospodarczej. Oś 4 oparta na doświadczeniach programu Leader wprowadza możliwości innowacyjnego zarządzania poprzez oddolne, lokalne podejście do rozwoju obszarów wiejskich.

2.4. Sprostanie wyzwaniom

Obszary wiejskie charakteryzują się różnorodnością sytuacji: od wyludniających się i podupadających oddalonych obszarów wiejskich, aż po podmiejskie obszary wiejskie znajdujące się pod rosnącą presją centrów miejskich.

Według definicji OECD opartej na gęstości zaludnienia, regiony wiejskie ⁽¹⁾ stanowią 92 % terytorium UE. Ponadto 19 % ludności mieszka w regionach z przewagą obszarów wiejskich, a 37 % w regionach w znacznym stopniu wiejskich. Regiony te wytwarzają 45 % wartości dodanej brutto w UE i zapewniają 53 % zatrudnienia, lecz zwykle są zacofane w stosunku do obszarów niewiejskich pod względem szeregu wskaźników społeczno-ekonomicznych, w tym wskaźników strukturalnych. Na obszarach wiejskich dochód na mieszkańca jest o około jedną trzecią mniejszy ⁽²⁾, wskaźniki aktywności zawodowej kobiet są niższe, sektor usług jest mniej rozwinięty, poziom wykształcenia jest zwykle niższy i mniejszy odsetek gospodarstw domowych ma dostęp szerokopasmowy do Internetu. W niektórych regionach wiejskich głównymi problemami są oddalenie i peryferyjność. Te niekorzystne tendencje nasilają się w regionach z przewagą obszarów wiejskich, chociaż ogólny obraz na poziomie UE może wykazywać zasadnicze różnice pomiędzy państwami członkowskimi. Brak szans zawodowych, kontaktów i infrastruktury szkoleniowej dotyka szczególnie kobiety i młodych ludzi w oddalonych obszarach wiejskich.

Rozszerzenie zmieniło mapę rolnictwa. Rolnictwo wytwarza 2 % PKB w starych państwach członkowskich, 3 % w nowych państwach członkowskich i powyżej 10 % w Rumunii i Bułgarii. W nowych państwach członkowskich odsetek osób zatrudnionych w rolnictwie jest trzy razy większy (12 %) niż w starych państwach członkowskich (4 %). W Bułgarii i Rumunii poziom zatrudnienia w rolnictwie jest znacząco wyższy.

Sektor rolno-spożywczy stanowi ważną część gospodarki UE, dając około 15 mln miejsc pracy (8,3 % całkowitego zatrudnienia) i 4,4 % PKB. UE jest największym w świecie producentem żywności i napojów, z łączną produkcją szacowaną na 675 mld EUR. Sektor ten pozostaje jednak silnie spolaryzowany i rozdrobniony pod względem wielkości wraz ze znaczącymi możliwościami i zagrożeniami dla firm. Leśnictwo i związane z nim gałęzie przemysłu zatrudniają 3,4 mln osób, przy obrotach w wysokości 350 mld EUR, lecz obecnie wykorzystuje się jedynie 60 % rocznego przyrostu lasu.

⁽¹⁾ Definicja OECD opiera się na udziale ludności zamieszkującej gminy wiejskie (tj. o gęstości zaludnienia mniejszej niż 150 osób/km²) w danym regionie NUTS III. Patrz: Ocena rozszerzonego wpływu – SEC(2004) 931. Jest to jedyna definicja obszarów wiejskich uznawana na poziomie międzynarodowym. W niektórych przypadkach nie uwzględnia jednak w pełni ludności zamieszkałej w gęściej zaludnionych obszarach wiejskich, szczególnie w strefach podmiejskich. W kontekście niniejszych wytycznych używa się jej tylko do celów statystycznych i opisowych.

⁽²⁾ Mierzony jako parytet siły nabywczej PKB.

Rolnictwo i leśnictwo wykorzystują 77 % gruntów w UE. W ostatnich latach wydajność środowiskowa rolnictwa w zakresie ochrony zasobów naturalnych i ich zwiększania była zróżnicowana. Jeśli chodzi o jakość wody, w większości starych państw członkowskich całkowity nadmiar azotu zmniejszył się nieznacznie od 1990 r., chociaż niektóre kraje i regiony wciąż doświadczają wycieku składników pokarmowych z gleby. Na wielu obszarach wciąż występują problemy emisji amoniaku, eutrofizacja, degradacja gleby i spadek różnorodności biologicznej. Coraz większą część obszarów rolniczych przeznacza się jednak na produkcję prowadzoną metodami ekologicznymi (5,4 mln hektarów w UE) i zasoby odnawialne (szacuje się, że 1,4 mln hektarów zostało wykorzystanych pod produkcję bioenergii w 2004 r., z czego 0,3 mln hektarów w ramach premii na uprawy energetyczne i 0,6 mln hektarów na ziemiach odlogowanych). Model gospodarki rolnej i leśnej będzie w coraz większym stopniu kształtowany przez długoterminowe zmiany klimatyczne. Wraz z realizacją programu Natura 2000 nastąpił postęp w dziedzinie ochrony różnorodności biologicznej – zostało nią objętych około 12–13 % obszarów rolniczych i leśnych. Systemy rolnictwa o wysokich wartościach przyrodniczych odgrywają ważną rolę w zachowaniu różnorodności biologicznej i naturalnych siedlisk, jak również w ochronie krajobrazów i jakości gleby. W większości państw członkowskich takie systemy rolnictwa stanowią między 10 % a 30 % obszarów rolniczych. Na niektórych obszarach zaniechanie działalności rolniczej może pociągać za sobą poważne zagrożenia dla środowiska naturalnego.

Z tego względu w nadchodzących latach obszary wiejskie staną w obliczu szczególnych wyzwań dotyczących wzrostu gospodarczego, zatrudnienia i zrównoważonego rozwoju. Mają one jednak rzeczywiste możliwości rozwoju w nowych sektorach jako miejsce do rozwoju rekreacji i turystyki, atrakcyjne miejsce zamieszkania i pracy lub jako skarbiec zasobów naturalnych i cennych krajobrazów.

By sprostać zmieniającemu się popytowi rynkowemu w Europie i na świecie, sektor rolno-spożywczy musi wykorzystać możliwości, jakie oferują nowe rozwiązania, technologie i innowacje. Przede wszystkim inwestycje w kluczowe zasoby kapitału ludzkiego pozwolą obszarom wiejskim i sektorowi rolno-spożywczemu z ufnością patrzeć w przyszłość.

W związku z odnowieniem strategii lizbońskiej Rada Europejska potwierdza, że strategia lizbońska powinna być postrzegana w szerszym kontekście wymogu zrównoważonego rozwoju, zgodnie z którym zaspokajanie bieżących potrzeb nie powinno ograniczać możliwości zaspokajania własnych potrzeb przez przyszłe pokolenia⁽¹⁾. Nowy okres programowania daje wyjątkowe możliwości skierowania wsparcia z nowego EFFROW na wzrost gospodarczy, zatrudnienie i zrównoważony rozwój. Pod tym względem jest on całkowicie zgodny z Deklaracją w sprawie zasad przewodnich w zakresie zrównoważonego rozwoju⁽²⁾ i odnowionym lizbońskim programem działań, który ma na celu skierowanie środków na uczynienie Europy atrakcyjniejszym miejscem do inwestowania i pracy, promowanie wiedzy i innowacji na rzecz rozwoju gospodarczego oraz tworzenia większej liczby lepszych miejsc pracy.

Polityka rozwoju obszarów wiejskich musi pomóc tym obszarom wypełnić te cele w okresie 2007–2013. Wymaga to bardziej strategicznego podejścia do konkurencyjności, tworzenia miejsc pracy i innowacji w obszarach wiejskich oraz lepszego zarządzania realizacją programów. Należy zwiększyć nacisk na przyszłościowe inwestycje w kapitał ludzki, *know-how* i kapitał w sektorach rolnym i leśnym, na nowe, korzystne dla wszystkich sposoby świadczenia usług środowiskowych oraz na tworzenie większej liczby lepszych miejsc pracy poprzez różnicowanie, ze szczególnym naciskiem na udział kobiet i ludzi młodych. Pomagając obszarom wiejskim UE zrealizować ich potencjał rozwoju jako atrakcyjnych miejsc do inwestowania, pracy i zamieszkania, polityka rozwoju obszarów wiejskich może odegrać istotną rolę w zrównoważonym rozwoju terytorium Europy.

3. USTANOWIENIE PRIORYTETÓW WSPÓLNOTY DLA ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH W OKRESIE PROGRAMOWANIA 2007–2013

W ramach celów ustanowionych w rozporządzeniu (WE) nr 1698/2005 strategiczne wytyczne zawarte poniżej określają priorytety Wspólnoty, zgodnie z art. 9 tego rozporządzenia. Wytyczne zmierzają do zintegrowania głównych priorytetów polityki zawartej w konkluzjach Rady Europejskiej w Lizbonie i Göteborgu. Dla każdego zestawu priorytetów przedstawiono ilustracyjne kluczowe działania. Na podstawie niniejszych strategicznych wytycznych każde państwo członkowskie przygotuje swój krajowy plan strategiczny stanowiący ramy odniesienia dla opracowania programów rozwoju obszarów wiejskich.

⁽¹⁾ Konkluzje Prezydencji Rady Europejskiej w Brukseli (w dniach 22 i 23 marca 2005 r.).

⁽²⁾ Konkluzje Prezydencji Rady Europejskiej w Brukseli (w dniach 16 i 17 czerwca 2005 r.).

Zasoby przeznaczane na priorytety rozwoju obszarów wiejskich Wspólnoty (w ramach przepisowych minimalnych limitów finansowania dla każdej osi) będą zależeć od konkretnej sytuacji, mocnych i słabych stron oraz możliwości każdego obszaru programu. Każdy z priorytetów Wspólnoty i ich udział w realizacji celów określonych w Lizbonie i Göteborgu należy odzwierciedlić na poziomie państwa członkowskiego w krajowym planie strategicznym i programach rozwoju obszarów wiejskich. W wielu przypadkach będą istniały krajowe i regionalne priorytety dotyczące konkretnych problemów związanych z siecią rolno-spożywczą lub sytuacją środowiskową, klimatyczną i geograficzną rolnictwa i leśnictwa. Obszary wiejskie będą być może musiały zająć się innymi konkretnymi problemami, takimi jak napięcia w obszarach podmiejskich, bezrobocie, oddalenie lub niska gęstość zaludnienia.

3.1. Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego

Strategiczna wytyczna Wspólnoty

Sektory rolnictwa, leśnictwa i przetwórstwa spożywczego w Europie mają ogromny potencjał do dalszego rozwoju produktów o wysokiej jakości i wartości dodanej, zaspokajających zróżnicowany i rosnący popyt konsumentów w Europie i na rynkach światowych.

Środki przeznaczone na oś 1 powinny przyczynić się do rozwoju silnego i dynamicznego sektora rolno-spożywczego w Europie, koncentrując się na transferze wiedzy, modernizacji, innowacji i jakości w produkcyjnym łańcuchu spożywczym i na sektorach priorytetowych dla inwestycji kapitału fizycznego i ludzkiego.

W celu realizacji tych priorytetów zachęca się państwa członkowskie do skoncentrowania wsparcia na kluczowych działaniach. Takie działania kluczowe mogłyby obejmować:

- i) restrukturyzację i modernizację sektora rolniczego, który nadal odgrywa ważną rolę w rozwoju wielu obszarów wiejskich, szczególnie w nowych państwach członkowskich. Skuteczne dostosowanie rolnictwa może być kluczem do poprawy konkurencyjności i równowagi środowiskowej sektora rolniczego oraz do pobudzenia tworzenia nowych miejsc pracy i rozwoju powiązanych dziedzin gospodarki. Obejmuje to promowanie oczekiwanych zmian w sektorze rolniczym w kontekście restrukturyzacji i modernizacji oraz rozwój aktywnego podejścia do szkolenia i przekwalifikowania rolników, szczególnie w odniesieniu do umiejętności, które można wykorzystać w innej dziedzinie;
- ii) poprawę integracji produkcyjnego łańcucha rolno-spożywczego. Europejski przemysł spożywczy jest jednym z najbardziej konkurencyjnych i innowacyjnych w świecie, lecz musi sprostać rosnącej konkurencji światowej. Gospodarka obszarów wiejskich posiada znaczne możliwości tworzenia i wprowadzania na rynek nowych produktów w celu zachowania większej wartości dodanej w obszarach wiejskich poprzez programy nastawione na jakość i zwiększenie obecności produktów europejskich za granicą. Wykorzystanie usług doradczych i wsparcia w celu osiągnięcia norm wspólnotowych przyczyni się do tego procesu integracji. Zorientowany rynkowo sektor rolniczy pomoże skonsolidować pozycję europejskiego sektora spożywczego jako głównego pracodawcy i źródła wzrostu gospodarczego;
- iii) ułatwienie innowacji i dostępu do badań i rozwoju. Innowacja staje się coraz ważniejsza dla sektora rolniczego, rolno-spożywczego i leśnego w Europie. Wprawdzie największe europejskie przedsiębiorstwa rolno-spożywcze tworzą często nowe trendy, to jednak wprowadzenie nowych produktów i procesów mogłoby znacznie poprawić wydajność małych przedsiębiorstw przetwórczych i rolnych. W szczególności nowe formy współpracy mogłyby ułatwić dostęp do badań i rozwoju, innowacji i działań podjętych w ramach siódmego programu ramowego⁽¹⁾;
- iv) zachęcanie do wdrażania i rozprzestrzeniania technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT). Cały sektor rolno-spożywczy określono jako opóźniony pod względem wdrażania ICT. Dotyczy to szczególnie mniejszych przedsiębiorstw. Stosowanie oprogramowania użytkowego dla e-biznesu stoi wciąż na niskim poziomie poza wielkimi przedsiębiorstwami międzynarodowymi i ich większymi dostawcami. Fundusze rozwoju obszarów wiejskich powinny uzupełniać przyszłe inicjatywy Komisji, takie jak i2010 w zakresie e-biznesu (szczególnie w odniesieniu do małych i średnich przedsiębiorstw), e-umiejętności i e-nauczania;

⁽¹⁾ W tym kontekście należy również uwzględnić prace Stałego Komitetu ds. Badań Naukowych w Dziedzinie Rolnictwa (SCAR).

- v) wspieranie dynamicznej przedsiębiorczości. Ostatnie reformy stworzyły środowisko prorynkowe dla działalności rolniczej w Europie. Daje to nowe możliwości przedsiębiorstwom rolnym. Realizacja potencjału gospodarczego będzie jednak zależać od rozwinięcia umiejętności strategicznych i organizacyjnych. Ważną rolę może w związku z tym odegrać zachęcanie do rozpoczęcia pracy przez młodych ludzi jako rolników;
- vi) rozwój nowych rynków zbytu produktów rolnych i leśnych. Nowe rynki zbytu mogą zapewnić wyższą wartość dodaną, w szczególności w przypadku produktów wysokiej jakości. Wsparcie inwestycji i szkoleń w dziedzinie produkcji nieżywnościowej w ramach rozwoju obszarów wiejskich może uzupełniać środki stosowane w ramach pierwszego filaru poprzez tworzenie innowacyjnych nowych rynków zbytu produkcji lub pomaganie w tworzeniu surowców energii odnawialnej, biopaliw i zdolności przetwórczych;
- vii) poprawę wyników gospodarstw rolnych i leśnych w dziedzinie ochrony środowiska. Równowaga długoterminowa będzie zależać od zdolności wytwarzania produktów, które konsumenci chcą kupować, przy zachowaniu wysokich norm ochrony środowiska. Inwestowanie w poprawę wyników w dziedzinie ochrony środowiska może również prowadzić do wzrostu wydajności produkcji, tworząc sytuację, z której wszyscy uczestnicy czerpią korzyści.

Można rozważyć przyspieszenie wymiany pokoleń w rolnictwie poprzez łączenie środków dostępnych w ramach osi 1 dostosowanych do potrzeb młodych rolników.

3.2. Poprawa środowiska naturalnego i terenów wiejskich

Strategiczna wytyczna Wspólnoty

W celu ochrony i wzmocnienia zasobów naturalnych i krajobrazowych obszarów wiejskich UE środki przeznaczone na oś 2 powinny wspierać trzy priorytetowe obszary na poziomie UE: różnorodność biologiczną, ochronę i rozwój systemów rolnictwa i leśnictwa oraz tradycyjnych krajobrazów wiejskich o wysokich wartościach przyrodniczych, wodę i zmiany klimatyczne.

Środki dostępne w ramach osi 2 powinny zostać wykorzystane w celu zintegrowania wymienionych celów środowiskowych i wspierania realizacji sieci Natura 2000 w dziedzinie rolnictwa i leśnictwa, zobowiązań podjętych w Göteborgu dotyczących odwrócenia tendencji spadkowej różnorodności biologicznej do 2010 r., celów określonych w dyrektywie 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej⁽¹⁾ oraz celów zawartych w protokole z Kioto dotyczących łagodzenia skutków zmian klimatycznych.

W celu realizacji tych priorytetów zachęca się państwa członkowskie do skoncentrowania wsparcia na kluczowych działaniach. Takie działania kluczowe mogłyby obejmować:

- i) wspieranie usług środowiskowych i sposobu gospodarowania w rolnictwie przyjaznego dla zwierząt. Obywatele Europy oczekują od rolników przestrzegania obowiązkowych norm. Wiele osób zgadza się jednak również z tym, że rolnicy powinni być wynagradzani za podjęcie dalszych zobowiązań, dostarczając usług, których nie zapewnia sam rynek, w szczególności skupionych na konkretnych zasobach o szczególnym znaczeniu w kontekście rolnictwa i leśnictwa, takich jak woda czy gleba;
- ii) ochronę krajobrazu rolniczego i lasów. W Europie znaczna część cenionego środowiska wiejskiego została stworzona przez rolnictwo. Zrównoważone zarządzanie ziemią może pomóc w zmniejszeniu zagrożeń związanych z opuszczeniem, pustoszczeniem i pożarami lasów, szczególnie w obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania. Właściwe systemy rolnictwa pomagają zachować krajobrazy i siedliska, takie jak mokradła, suche łąki i pastwiska górskie. W wielu obszarach jest to ważna część dziedzictwa kultury i przyrody oraz ogólnej atrakcyjności obszarów wiejskich jako miejsca zamieszkania i pracy;

⁽¹⁾ Dz.U. L 327 z 22.12.2000, str. 1. Dyrektywa zmieniona decyzją nr 2455/2001/WE (Dz.U. L 331 z 15.12.2001, str. 1).

- iii) walkę ze zmianami klimatycznymi. Rolnictwo i leśnictwo znajdują się w czołówce rozwijania energii odnawialnej i dostarczają surowców do instalacji bioenergetycznych. Odpowiednie działania w rolnictwie i leśnictwie mogą przyczynić się do obniżenia emisji gazów cieplarnianych oraz zachowania efektu pochłaniania dwutlenku węgla i wiązanie materii organicznej w składzie gleby, mogą również pomóc w przystosowaniu się do skutków zmian klimatycznych;
- iv) utrwalenie korzystnego wpływu rolnictwa ekologicznego. Rolnictwo ekologiczne jest przykładem podejścia holistycznego do zrównoważonego rolnictwa. W tym względzie jego udział w osiąganiu celów związanych z ochroną środowiska i dobrostanem zwierząt można jeszcze zwiększyć;
- v) popieranie inicjatyw korzystnych zarówno ze względów ekonomicznych, jak i ze względu na ochronę środowiska. Dostarczanie dóbr ekologicznych, szczególnie poprzez działania rolno-środowiskowe, może pomóc stworzyć wizerunek obszarów wiejskich i ich produktów żywnościowych. Mogą one stanowić podstawę rozwoju gospodarczego i zatrudnienia poprzez rozwój turystyki i zapewnienie udogodnień wiejskich, szczególnie w połączeniu z różnicowaniem skierowanym na turystykę, rzemiosło, szkolenia lub sektor nieżywnościowy;
- vi) promowanie równowagi terytorialnej. Programy rozwoju obszarów wiejskich mogą znacząco przyczynić się do atrakcyjności obszarów wiejskich. Mogą także przyczynić się do zachowania trwałej równowagi pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi w konkurencyjnej gospodarce opartej na wiedzy. W połączeniu z innymi osiami programu działania związane z zarządzaniem gruntami mogą pozytywnie przyczynić się do przestrzennego rozkładu działalności gospodarczej i spójności terytorialnej.

3.3. Poprawa jakości życia na obszarach wiejskich i promowanie różnicowania gospodarki wiejskiej

Strategiczna wytyczna Wspólnoty

Środki przeznaczone na różnicowanie gospodarki wiejskiej i poprawę jakości życia na obszarach wiejskich w ramach osi 3 powinny wspierać nadrzędny priorytet tworzenia możliwości zatrudnienia i warunków rozwoju. Środki dostępne w ramach osi 3 powinny być stosowane do wspierania tworzenia możliwości, nabywania kwalifikacji i organizowania rozwoju strategii lokalnej, a także przyczynić się do zapewnienia atrakcyjności obszarów wiejskich dla przyszłych pokoleń. W promowaniu szkoleń, informacji i przedsiębiorczości należy wziąć pod uwagę szczególne potrzeby kobiet, ludzi młodych i starszych pracowników.

W celu realizacji tych priorytetów zachęca się państwa członkowskie do skoncentrowania wsparcia na kluczowych działaniach. Takie działania kluczowe mogłyby obejmować:

- i) mobilizację działalności gospodarczej i podniesienie wskaźnika zatrudnienia w szerzej rozumianej gospodarce wiejskiej. Różnicowanie jest niezbędne dla wzrostu gospodarczego, zatrudnienia i zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich i tym samym przyczynia się do lepszej równowagi terytorialnej zarówno w sensie ekonomicznym, jak i społecznym. Turystyka, rzemiosło i zapewnienie udogodnień wiejskich są sektorami rozwijającymi się w wielu regionach, oferując możliwości zarówno dla różnicowania w gospodarstwie rolnym poza rolnictwem, jak i tworzenie mikroprzedsiębiorstw w szerzej rozumianej gospodarce wiejskiej;
- ii) promowanie wchodzenia kobiet na rynek pracy. W wielu obszarach wiejskich konkretne przeszkody tworzy brak możliwości zapewnienia właściwej opieki nad dziećmi. Lokalne inicjatywy tworzenia ośrodków opieki nad dziećmi mogą ułatwić dostęp do rynku pracy. Mogą one obejmować tworzenie infrastruktury opieki nad dziećmi, potencjalnie w połączeniu z inicjatywami zachęcającymi do tworzenia małych przedsiębiorstw związanych z działalnością wiejską i lokalnymi usługami;
- iii) ożywienie wsi. Zintegrowane inicjatywy łączące różnicowanie, przedsiębiorczość, inwestowanie w dziedzictwo kultury, infrastrukturę lokalnych usług i odnowę może przyczynić się do poprawy zarówno perspektyw gospodarczych, jak i jakości życia;

- iv) rozwój mikroprzedsiębiorczości i rzemiosła, co może opierać się na tradycyjnych umiejętnościach lub wprowadzać nowe umiejętności, szczególnie gdy jest to związane z zakupem nowego sprzętu, szkoleniem, wspieraniem przedsiębiorczości i rozwojem struktury gospodarczej;

- v) szkolenie młodych ludzi w umiejętnościach potrzebnych do różnicowania lokalnej gospodarki, co może doposażać się do popytu na turystykę, rekreację, usługi środowiskowe, tradycyjną działalność na wsi i produkty wysokiej jakości;

- vi) zachęcanie do wdrażania i rozprzestrzeniania ICT. Wdrażanie i rozprzestrzenianie ICT ma na obszarach wiejskich zasadnicze znaczenie dla różnicowania, jak również rozwoju lokalnego, zapewnienia miejscowych usług i promowania e-integracji. Efekt skali można osiągnąć poprzez inicjatywy z dziedziny ICT w danej miejscowości łączące zastosowanie sprzętu ICT, tworzenie sieci i e-umiejętności poprzez struktury wspólnotowe. Takie inicjatywy mogą w dużej mierze ułatwić wdrażanie informatyki w miejscowych gospodarstwach rolnych i przedsiębiorstwach wiejskich i przyjmowanie e-biznesu i e-handlu. Trzeba w pełni wykorzystać możliwości stwarzane przez Internet i łączność szerokopasmową, wspierane, przykładowo, ze strony programów regionalnych w ramach funduszy strukturalnych, aby przewyżyć niekorzyści lokalizacji;

- vii) stworzenie i innowacyjne wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, co może przyczynić się do stworzenia nowych rynków zbytu na produkty rolne i leśne, zapewnienia usług lokalnych oraz różnicowania gospodarki wiejskiej;

- viii) promowanie rozwoju turystyki. Turystyka jest głównym rozwijającym się sektorem w wielu obszarach wiejskich i może opierać się na dziedzictwie kultury i przyrody. Zwiększone wykorzystanie ICT w turystyce do rezerwacji, promocji, marketingu, tworzenia usług i działalności rekreacyjnej może przyczynić się do wzrostu liczby turystów i długości pobytu, szczególnie tam, gdzie zapewnia to dostęp do małych ośrodków i zachęca do agroturystyki;

- ix) modernizację miejscowej infrastruktury, szczególnie w nowych państwach członkowskich. W nadchodzących latach zostaną poczynione znaczne inwestycje w podstawową infrastrukturę telekomunikacyjną, transportową, energetyczną i wodną. Znaczne wsparcie dostępne będzie z funduszy strukturalnych, począwszy od sieci transeuropejskich poprzez zapewnienie połączenia z biznesem lub z parkami naukowymi. Aby w pełni wykorzystać efekt mnożnikowy w sensie zatrudnienia i wzrostu gospodarczego, lokalna infrastruktura na małą skalę wspierana programami rozwoju obszarów wiejskich może odgrywać zasadniczą rolę w łączeniu tych znaczących inwestycji z lokalnymi strategiami różnicowania i rozwoju potencjału rolnictwa i sektora spożywczego.

3.4. Budowanie lokalnych zdolności zatrudnienia i różnicowania

Strategiczna wytyczna Wspólnoty

Środki przeznaczone na oś 4 (Leader) powinny wspierać priorytety osi 1 i 2, a w szczególności osi 3, ale również odgrywać ważną rolę w horyzontalnym priorytecie poprawy zarządzania i mobilizacji wewnętrznego potencjału rozwojowego obszarów wiejskich.

W kontekście tworzenia kierowanej przez Wspólnotę lokalnej strategii rozwoju na podstawie lokalnych potrzeb i możliwości wsparcie w ramach osi 4 oferuje możliwość łączenia wszystkich trzech celów – konkurencyjności, środowiska naturalnego i jakości życia/różnicowania. Zintegrowane podejście obejmujące rolników, leśników i inne podmioty wiejskie może zachować i wzmocnić miejscowe dziedzictwo kultury i przyrody, zwiększyć świadomość potrzeby ochrony środowiska, promować produkty regionalne, turystykę, podobnie jak zasoby odnawialne i energię.

W celu realizacji tych priorytetów zachęca się państwa członkowskie do skoncentrowania wsparcia na kluczowych działaniach. Takie kluczowe działania mogłyby obejmować:

- i) tworzenie miejscowych zasobów partnerstwa, pobudzanie i promowanie nabywania umiejętności, co może pomóc zmobilizować miejscowy potencjał;
- ii) propagowanie partnerstwa prywatno-publicznego. Szczególnie Leader w dalszym ciągu będzie odgrywał ważną rolę w propagowaniu innowacyjnego podejścia do rozwoju obszarów wiejskich i zbliżaniu sektora prywatnego i publicznego;
- iii) promowanie współpracy i innowacyjności. Lokalne inicjatywy, takie jak Leader, i wsparcie różnicowania mogą odgrywać zasadniczą rolę w zapoznawaniu ludzi z nowymi pomysłami i rozwiązaniami wspierającymi innowacje i przedsiębiorczość oraz mogą wspierać aktywizację i zapewnienie usług lokalnych. Społeczności lokalne mogą w Internecie wspierać szerzenie wiedzy oraz wymianę dobrych praktyk i innowacji w produktach i usługach wiejskich;
- iv) poprawę lokalnego zarządzania. Leader może wspomagać innowacyjne podejście do łączenia rolnictwa, leśnictwa i lokalnej gospodarki, pomagając w ten sposób różnicować bazę ekonomiczną i wzmacniać strukturę społeczno-ekonomiczną obszarów wiejskich.

3.5. Zapewnienie spójności w programowaniu

Strategiczna wytyczna Wspólnoty

Opracowując strategie krajowe, państwa członkowskie powinny zapewnić maksymalizację synergii między osiami i w ramach poszczególnych osi w celu uniknięcia potencjalnych sprzeczności. W stosownych przypadkach mogą stworzyć zintegrowane podejścia. Powinny one również uwzględniać inne strategie na poziomie UE, takie jak plan działania na rzecz żywności ekologicznej i rolnictwa ekologicznego, zaangażowanie w zwiększone wykorzystanie odnawialnych źródeł energii ⁽¹⁾, potrzebę rozwinięcia średnio- i długoterminowej strategii UE walki ze zmianami klimatycznymi ⁽²⁾ i potrzebę przewidywania prawdopodobnych skutków w odniesieniu do rolnictwa i leśnictwa, strategii leśnej UE i planu działania (co może pomóc osiągnąć zarówno cele wzrostu gospodarczego i zatrudnienia, jak i cele zrównoważonego rozwoju) oraz priorytety zawarte w szóstym wspólnotowym programie działań w zakresie środowiska naturalnego ustanowionym decyzją nr 1600/2002/WE Parlamentu Europejskiego i Rady ⁽³⁾, w szczególności te z priorytetów określone jako wymagające strategii tematycznych z zakresu ochrony środowiska (ochrona gleby, ochrona i zachowanie środowiska morskiego, zrównoważone stosowanie pestycydów, zanieczyszczenie powietrza, środowisko miejskie, zrównoważone wykorzystanie zasobów i recykling odpadów).

Na poziomie UE i państw członkowskich dostępnych jest kilka środków poprawy zarządzania i realizacji celów polityki. Można korzystać z pomocy technicznej do budowania europejskich i krajowych sieci rozwoju obszarów wiejskich jako platformy wymiany najlepszych praktyk i wiedzy specjalistycznej na temat wszystkich aspektów tworzenia, zarządzania i realizacji polityki między zainteresowanymi stronami. Podczas przygotowywania strategii krajowych należy wziąć pod uwagę rozpowszechnianie informacji zapewniające szybkie zaangażowanie się różnych uczestników i wypracowane do celów późniejszych etapów wdrażania.

3.6. Komplementarność instrumentów wspólnotowych

Strategiczna wytyczna Wspólnoty

Należy zachęcać do tworzenia synergii pomiędzy polityką strukturalną, polityką zatrudnienia i polityką rozwoju obszarów wiejskich. W tym kontekście państwa członkowskie powinny zapewnić wzajemne uzupełnianie się i spójność działań finansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Społecznego, Europejskiego Funduszu Rybołówstwa oraz EFFROW na danym terytorium i w danym obszarze działania. Przewodnie zasady rozdziału i mechanizmów koordynacji pomiędzy działaniami wspieranymi z poszczególnych funduszy powinny być zdefiniowane na poziomie krajowych strategicznych ram odniesienia oraz krajowych planów strategicznych.

⁽¹⁾ Konkluzje Prezydencji Rady Europejskiej w Brukseli (w dniach 25 i 26 marca 2004 r.).

⁽²⁾ Konkluzje Prezydencji Rady Europejskiej w Brukseli (w dniach 22 i 23 marca 2005 r.).

⁽³⁾ Dz.U. L 242 z 10.9.2002, str. 1.

Dla inwestycji w infrastrukturę zasadą przewodnią powinna być skala interwencji. Na przykład w przypadku inwestycji w transport i inną infrastrukturę na poziomie państwa członkowskiego, regionu lub subregionu, zastosowane byłyby instrumenty polityki spójności, a na poziomie lokalnym można by zastosować środki usług podstawowych w ramach osi 3, zapewniając powiązanie pomiędzy poziomami lokalnymi i regionalnymi.

Wsparcie w ramach rozwoju obszarów wiejskich dotyczące rozwoju kapitału ludzkiego skierowane byłoby do rolników i podmiotów gospodarczych włączonych w różnicowanie gospodarki wiejskiej. Ludność obszarów wiejskich mogłaby otrzymywać wsparcie jako część zintegrowanego podejścia oddolnego. Działania w tych dziedzinach powinny być wdrażane w pełnej zgodności z celami europejskiej strategii zatrudnienia, zawartej w zintegrowanych wytycznych dla wzrostu i zatrudnienia, i spójne z działaniami krajowych programów reform w ramach procesu lizbońskiego. Program prac Edukacja i Szkolenia 2010 zmierza do osiągnięcia celów strategii lizbońskiej z zakresu edukacji i szkolenia. Sednem tego programu jest uczenie się przez całe życie zastosowane do wszystkich poziomów i typów edukacji i szkolenia, obejmujących sektory rolnictwa, leśnictwa i produkcji żywności.

4. SYSTEM SPRAWOZDAWCZY

Rozporządzenie (WE) nr 1698/2005 przewiduje strategiczne monitorowanie strategii Wspólnoty i strategii krajowych. Podstawą sprawozdań na temat postępów będą wspólne ramy monitorowania i oceny, które zostaną ustanowione we współpracy z państwami członkowskimi.

Ramy te zapewnią ograniczoną liczbę wspólnych wskaźników i wspólną metodologię. Zostaną one uzupełnione wskaźnikami właściwymi dla danego programu odzwierciedlającymi charakter każdego obszaru programu.

Wspólny zestaw wskaźników umożliwi wspólne opracowanie wyników, rezultatów i wpływu na poziomie UE i pomoże ocenić postępy w osiąganiu priorytetów Wspólnoty. Wskaźniki wyjściowe zdefiniowane na początku programu umożliwią ocenę sytuacji wyjściowej i stworzą podstawę budowania strategii programu.

Działania w ramach oceny prowadzone będą na bieżąco, obejmując na szczeblu programu ocenę *ex-ante*, średniookresową oraz ocenę *ex-post*, jak również inne działania oceniające, pomocne w usprawnieniu zarządzania programem i jego oddziaływania. Towarzyszyć im będą badania tematyczne i oceny syntetyczne na poziomie Wspólnoty, jak również działania europejskiej sieci rozwoju obszarów wiejskich jako platformy wymiany i tworzenia zdolności oceny w państwach członkowskich. Wymiana dobrych praktyk i dzielenie się wynikami oceny może w znacznym stopniu przyczynić się do skuteczności rozwoju obszarów wiejskich. W tym względzie sieć europejska powinna odgrywać kluczową rolę w ułatwianiu kontaktów.
